

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

ШКЕШТАТ ЙОЧА ГАЙ УЛЫТ

Фотом йочададын архивше гыч налме

**27 сентябрь –
Воспитательын да
школ деч ончыч шин-
чымашым пуйшо
пашаен-влакын
кечышт.**

Морко посёлкысо 1-ше номеран йочададыште паша куткышуэ гай шолеш. Тыште лу воспитатель изи падыраш-влак дене пашам ышта. Нунын коклаште – И.В.Алексеева (шолаште) ден Т.В.Павлова (пурлаште). Теве ўдыр-рвезе-влак дене пырля ваштар лышташым погаш лектын-ныт, вара «Аппликаций» занятийште түрлө поделкым ышта.

– Воспитатель поро, йочан кумылжым шижын моштышо, илыш дене төр ошкылшо лийшаш. Кызытсе икшыве-влак чулым да ушан улыт. Нунын дене пырля меат ум пален налына. Икшыве-влак куаныштым шылтыде ойлат. Кунам уло чоң дене ондалыт, пашам ышташ кумыл утларак лектеш. Йоча дене йоча гаяк лийман. Нунын семын шоныман, куттырыман. Туныктен ойлымо шомакнам ўмыр мучкышт шарнаш тўналыт манын ўшанена, – ойлат Инна Валерияновна ден Татьяна Витальевна.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Марий Эл Республикысе йочададыште тыршыше пагалыме воспитатель да ветеран-влак!

Воспитательын пашаже ик эн күлешан, суапле, усталык шўлышан. Йочам йораташ, чытышан лияш, чоным почын мошташ, порылыклан туныкташ, шинчымашым пуаш – тыгай койыш-шоктыш воспитательлан келшен толеш. Те изи нюгалан куан да ойго, сенымаш да сеналтмаш дене темше кугу тўням почыда.

Республикысе Правительстве йоча-влаклан тунемашышт да виянашышт чыла вельмат йонан да лўдыкшыдымў лийже манын задачым шынден, а йочададыште тыршыше-влаклан – профессионал пашаштым вияндаш. Россий Федерацийын Президентше В.В.Путинын темлымыж почеш шукталтше национальный проект-влакым илышыш шындарыме дене образований сфере талын виянеш.

Кызыт 4 йочададыште чонымо паша кая. Тушто 1010 вер лиеш. Идалык мучаш марте эше кум йочададым чогаш палемдыме.

Пенгыде тазалыкым, пашаштыда кугу сенымашым, еш пиалым тыланем. Тек кажне кечын Тендам йочада-влак куандарат да ача-ава-влакын поро шомакышт кумылдам нўлтат!

**Марий Эл Республикым
Буйлатыше
А.А.ЕВСТИФЕЕВ.**

**Марий Элыште
244 муниципал, кугыжаныш,
ведомственный да
моло йочададыш 33 тўжем
утла нюга коштеш.**

Эн устаже - сенгыше!

14-18 сентябрьште Марий Элыште «Идалыкын туныктышыжо», «Идалыкын воспитательже», «Уста марий туныктышо» республикысе конкурс-влак эртаралтыныт. 13 туныктышо, 14 воспитатель да марий йылмым 7 туныктышо мастарлыкштым ончыктеныт, паша опытышт дене палдареныт, почётан лұмым сенген налшаш верч тагасеныт. Тений тагасымаш онлайн лийын. «Йыргешке үстелыште» туныктымо паша нерген мут-

ланаш да сенгыше-влакым торжественно саламлаш Советский посёлкыш погыненыт.

«Идалыкын туныктышыжо – 2020» лұмым 3-шо номеран Советский школышто физикым туныктышо Ольга Анатольевна Костюнина сенген налын.

«Уста марий туныктышо» конкурсышто Параньга район Матародо школышто тўналтыш класслам туныктышо Светлана Михайловна Максимова сенгышыш лектын.

«Идалыкын воспитательже – 2020» почётан лұмым Татьяна Вячеславовна Александрова, Звенигово олесе «Светлячок» йочасадын туныктышо-дефектологшо, сулен.

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

Снимкыште: сенгыше-влак.

Фотом «Вестник района» газетын архивше гыч налме.

Историйым шергалына

1914 ий 26 сентябрьште генерал Фиколай Ивановын вуйлатыме руш армий Галицийский кредалмаште австро-венгр войскал кырен шалатен. Тылеч вара Австро-Венгрий Икымше тўнжамбал сар годым руш армий ваштареш ике гыч керылтын озыл.

Кажне ийын республикыште «Йочан лұдыкшыдымылыкшө месячник» эртаралтеш. Морко район Шўргыял школысо «Рвезе тукым» йоча ушем ятыр мероприятийышке ушнен. Шуко паша онлайн лийын. Класс вуйлатыше-влак, ОБЖ урокым туныктышо, соцпедагог, фельдшер да ача-ава-влак йоча-шамычлан тўрлө энгек деч коранын да аралалтын моштымо, калык коклаште шкем чын кучымо, корнышто коштмо правил-влак нерген ойленит.

Е.В.ГРИГОРЬЕВА,
вожатый.

Снимкыште: мероприятий годым.

Авторын фотожо.

«Успех каждого ребёнка» федерал проект кышка-рыште «Образование» нацпроект почеш Марий Элысе район-влаклан 20,5 миллион тенгеаш 200 утла оборудованийым пуымо. Нуным «Робототехника», «Школа безопасности», «Киностудия», «Школьные лесничества» программе-влак почеш туныкташ кучылташ тўналыт.

У тунемме ийыште районлаште ешартыш шинчымашым пуышо 45 тунемме тўнежыште 3072 верым ешарыме.

Сенгымаш

Козьмодемьянск олесе «Паллада» парус клубын юнгыжо-влак «Море – детям!» российскойысе конкурсышто «Лучший яхтенный поход по внутренним водным путям» тагасыште сенгышыш лектыныт.

Энгекыш ида логал

Йошкар-Оласе Россий Армий тўвыра полат «Звезда России» патриот муро всероссийский онлайн фестиваль-конкурсыш ушнаш ўжеш. Видео ден йодмашым okmaukdkra@mail.ru адрес дене 26 октябрь марте колтыман. 3 ноябрьште иктешлат.

С.Г.Чавайн лұмеш национальный библиотекеште 6 октябрьште Орловский лудмаш шанче-практике конференций XXV гана эртаралтеш. Тудо Кугу Ачамланде сарыште Сенгымашлан 75 ий да Марий Эллан 100 ий теммылан пөлеклалтеш. 10 шагатлан тўналеш.

2-8 октябрьште Марий Элын рўдолаштыже «Театральный Йошкар-Ола» фестиваль эртаралтеш. Республикысе театр-влак тенийысе репертуарышт гыч эн сай спектакль-влакым аклы-машке луктыт. Ойыртемалтшыжлан Й.Кырла лұмеш национальный театр преми-йым кучыктат.

20 сентябрьште Марий самырык театрыште премьерелийын. В.Белов ден С.Куваевын «Оранжевый ёжик» пьесышт почеш шындыме йомакым модын ончыктеныт. Режиссёр – Клара Аникина. Семым Виктор Апталиков кельштарен.

Ныл герой уло: Мераң, Пире, Корак да Саре Шоншо.

Шоншо саре тўсан лийын кертеш мо, йодыда, очыни. Кертеш! Спектакль нерген каласкалем гын, ўшанада. Йочадаштыште саре тўсан Шоншым ургеныт. Волгыдым да йылгыжшым йоратыше Корак тудым чодырашке янлык-влак дек шолышт нангая. Шоншо Мераң, Пире дене вашлиеш. Нуно саре тўсым ужытат, апельсин манын шонат. Теве кочкын колтат. Шоншо йочадаш, пайремыш, миен шуаш кўлмў нерген ойла. Но могай пайремыш, ок шарне. Чодыраште йырымваш мотор. Пират осал огыл. Тудо чодыран санитарже. Янлык-влакым арулыкым эскераш, пўртўсым йораташ тунукта. Саре Шоншын йочадаш кузе пўртылмыжым пален налнеда гын, спектакльым 11 октябрьште ончен кертыда. Герой-влакын весела койышышт воштылаш тарата, а сълне сем кумылдам нўлталеш.

Фотом театрын архивше гыч налме.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

1 октябрь –
Илалше-влакын тўнямбал
кечышт.

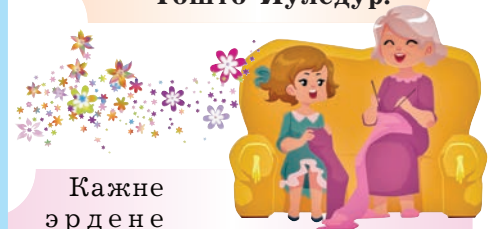
Тау, ковай

Ковамын лўмжў – Роза Ивановна Андреева. Тудо ятыр жап фермыште дояркылан тыршен. Ковамын кок эргыж ден ик ўдыржў улыт. А уныкаже-влак – кудыт. Ковам вольыкым онча. Тыгак чыве, лудо, комбо улыт. Мый кенеж мучко ковамлан полшенам. Илалше-влакын кечышт дене шокшын саламлем! Таза лий, ковай!

Аня АНДРЕЕВА.

Кужэгер,

Тошто Йўледўр.

Кажне эрдене мыйым агытан йўк огыл, а ковамын тамле шўр пушыжо помыжалтара. Ковам эр ўжара дене кынелеш, шокшо кочкышым ямдыла да мыйым сийла. Тудо пеш чулым: чыла вере шуэш, тўрлў сомылым ышта. Каналташ шичмеке, мыланем ожнысо илышыж нерген каласкала, кызытсе саман нерген шонкала. Ме, коло икымше курымын икшывыже-влак, кочана ден кованам пагалышаш улына.

Ирина ПЕТРОВА.

Морко, Коркатово.

Корнышто тўткў лий!

Семёновко селасе 21-ше номеран школын 2-шо классыштыже тунемше-влаклан книгагудо пашаен корнысо правил-влак нерген урокым эртарен. Корным вончымо годым ме эн ончыч шолашке, варажым пурлашке ончалшаш улына. Светофорышто йошкар тул йўла гын, ме верыштак шогена да ужар тўс чўкталтмым вучена. Вара веле корным вончена. Корнышто пеш тўткў лийман. Урокышто А.Усачёвын «Правила дорожного движения» книгажым лудынна.

Ульяна ИГНАТЬЕВА.

Ўрыктарыше ең коклаште

20 сентябрьште «Россия» телеканалысе «Удивительные люди» шоушто Йошкар-Олагыч Иван Карасев (снимкыште) мастарлыкшым ончыктен. Ваня Йошкар-Оласе 28-ше номеран лицейыште тунемеш. Рвезе Рубикын кубикшым погымаш дене Россияште 100 топыш пура, а

Меффертын пирамидкыжым погымаш дене – тўнямбалсе 400 топ радамыште. 16 ияш веле гынат, тунемшыже-влак улыт. Тудо спидкубинглан (Рубикын кубикшым але вес тўрлў

головоломкым писын погымаш) тунукта. Тыгай тунуктышо Йошкар-Олаште икте веле.

– Вич ий ончыч лагерьыште лиймем годым вожатыйнан кубикым ик минут жапыште погымыжым ўрын онченам. Мўнжў толмеке, Рубикын кубикшым налынам да тунемаш тўнхалынам. Кажне кечын тидлан кок-кум шагатым ойырем. Шоушко логалмеке, эн ончыч моткоч тургыжланенам. Передачыште войзалтме годым чынжымак ойырте-малтше да ўрыктарыше ең-влак дене палыме лийынам. Кубикым вўд йымалне погымаш дене тенгий тўнямбалсе рекордым шындаш шонем.

Х.ГЕННАДЬЕВА ямдылен.

Фотом еш архив гыч налме.

«Ямде лий» 2020 ий 26 сентябрь

1-3 октябрьште Йошкар-Олаште марий калыкын XI Погынжо эртаралтеш. Тушко Российын 19 регионжо гыч 300 делегат погына. Марий калыкын кызитсе илышыже да ончыкылыкшо нерген вич секци-йыште кангашаш тўналыт.

Ик йодышыжо марий йылме нерген лиеш. Юнкор-влакын шочмо марий йылме нерген шонкальмашыштым лудаш темлена.

Йывыртен тунемам

Мыланем марий йылме урок эн чот келша. Кажне урокышко йывыртен коштам. Тиде предметым Серафима Арсентьевна Ефремова вўда. Весела, поро кумылан туныктышо сайын умылтара, эре полша. Урокышто текстым кусарена, текстым чоғена, йомакым лудына, марла чаткан мутланаш тунемына.

Кужэнер, Руш Шой.

Настя СОРОКИНА.

Чонемлан ласка

Марий шомакым коламат – Чонемлан ласка.
Тек изижат, кугужат
Тудым чот моктат.
Арален кодаш кўлеш
Шочмо йылмынам.
Тек пызнен шинчеш шўмеш
Ятыр курымлан.

Елизавета ЖЕЛТУХИНА.
Волжский, Шарача.

Марла мутланыза!

Илыш ик верыште ок шого, эре вашталтеш. Теве ынде марий яллаштат йоча-влак утларакшым рушла мутланаш тыршат. Мыйын шонемаште, тыште ача-ава-влак титакан улыт. Нуно пуйто тыге йочаштым олесе илышлан ямдылат: ешыште рушла веле кутырат.

Мый гын шочмо марий йылмем йоратем, мутланаш ом вожыл. Олашке каен, шочмо йылмым кузе мондаш лиеш?

Икшыве-влак, мутланыза марла. Тудо мемнан вўрышкынак шында-ралтын.

Морко, Коркатово.

Анжелика НИКИТИНА.

Шочмо йылмем йоратем

Шочмо йылмем молан йоратем? Тыге вашештем: марий мут-влак эн ныжылгын, ласкан да йымыжан йонгат. Марий йылме – кугезе тукымемын йылмыже. Тудым мый аралышаш да икшывем-влакымат ты йылмылан шўмангышаш улам. Марий Элыште илена гын, марий йылмым палышаш, марий калыкын йўлажым аклышаш улына. Марий кундемнан чодыра ден олыклаштыже могай гына емыж-саска ок шоч?! Мый дечем «Тўняште эн сай вер кушто?» манын йодыт ыле гын, мый тыге вашештем: «Толза Марий Элышке. Тиде вер деч сайракым огыда му нигуштат!»

Ирина УРАЗАЕВА.

Морко, Шўргыял.

Марий Эл Республиклан да «Пеледыш пайремлан» 100 ий теммылан пўлеклалтше Всероссийский фольклор пайрем 1 октябрьште Йошкар-Олаше Чарла Кремльште эртаралтеш. Рекламе.

Кристина Марьяна (снимкыште) Медведево районысо Пекшиксола школын 8-ше классыштыже тунемеш. Йоратыме урокшо – марий йылме. Почеламутым сылнын лудеш. Школышто, районышто эртаралтше танасымашлашке ушна. «Марий йылме урок дене кумылет савырен? – йодмемлан Кристина умылтарыш: – Галина Алексеевна Петрова кажне темым онгайын да тыгодымак моткоч куштылгын умылтара. Кажне шомакым чын ойлаш да лудаш туныкта. Тудо йочам шижын мошта, тунемшым умыла да шкенжым тўткын колыш-таш тарата. Галина Алексеевна мыланна туныктышо веле огыл, тудо ава да йолташ».

Л.ГРИГОРЬЕВА.
Е.ИВАНОВАН фотожо.

ПРОГРАММА	
Всероссийского фольклорного праздника, посвящённого 100-летию образования Республики Марий Эл и 100-летию «Пеледыш пайрем» («Праздник цветов»)	
8.00	Выставка-продажа изделий декоративно-прикладного искусства и продукции сельских товаропроизводителей республики
11.00 - 12.00	Торжественное открытие Всероссийского фольклорного праздника
12.00 - 13.00	Общая круговая «Эх, кушталтена мо вар!..». Мастер-класс по марийским танцам
13.00 - 15.00	Всероссийский фольклорный праздник «Калык чош» («Душа народа»). Итоги онлайн-конкурсов
15.00 - 16.00	Концерт государственного ансамбля «Марий Эл»
16.00 - 18.00	Праздничный концерт звезд марийской эстрады «Пайрем дене, Марий Эл!»
18.00 - 21.00	Марий кас

Приходите 1 октября
в ЦАРЕВОКОКШАЙСКИЙ КРЕМЛЬ

«Ямде лий» 2020 ий 26 сентябрь

Пытартыш жапыште марий лўм-влакым утларак да утларак колына. Оршанке район Кўрдў ялыште эртаралтше «Кенжеж сълнымутчо-2020» семинарыште куд ияш Яндар да ныл ияш Эвика Маникаевмыт дене палыме лийым. Нуно ача-авашт дене пырля, кужу корным ончыде, Нефтекамск ола гыч толыныт. Елена ден Денис коктынат моткоч марий шўлышан улыт. Денис Владимирович 1-ше номеран лицейыште физкультурым туныктышылан тырша, Елена Игнатъевна – 3-шо номеран школышто логопед.

*Йоч тўрзаттым,
мўндыр тос!*

– Икшыве-влак-лан марий лўмым пуаш шонымаш кузе шочын?

– Ме Марий самырык тукум слёттыш икмынар гана толынна. Слёт деч вара тыгай шонымаш шочын. Марий лўм-влакым Интернетыште онченна. Моткоч шуко кычалынна. Южо лўм-влак ятыр гана вашлиялтше лийыныт. Тугайым ойырен огынал.

– *Ешыште икшыве-влак дене изинек марла гына кутыреда. Йочадыш кайымышт годым нелылык лектын огыл?*

– Йоча-влак рушла йоршын кутырен моштен огытыл. Воспитатель-влак иктыже руш, весыже татар улыт.

Йочадыште психолог гына марла мошта. Тудо кажне кечын групшыко кусарыше семын коштын. Яндар кок тылзе жапыште, Эвика ик тылзе гыч рушла кутыраш тунемыныт. Очыни, телевизор дене тўрлў мультфильмым ончымыштат руш йылмым тунемаште кугу шўкалтышым ыштен. Кажне гана мемнан деке толыт да мутым кусараш йодыт ыле. Мутлан: «Меран» рушла кузе лиеш?» Але мўнгешла: «Медведь» мом ончыкта?» Ме икшыве-влакым кум ий марте йочадыш колтен огынал. Тыге ешыште йылмышт лывырген, марий шомак чонышкышт шынген.

– *Еш дене марий мероприятийлаште, конкурслаште мастарлыкдам ончыктеда, очыни.*

– Йоча-влак изинек калык коклаште лияш,

Ешыште – марла гына

калык ончылно шкеныштым ку-

чаш тунемышт манын, тўрлў вере кошташ тыршена. 2018 ийыште Нефтекамск олаште эртаралтше «Идалыкын ешыже» конкурсышко ушненна. Ме марий тувырым чиен муренна, куштенна. «Эн ушан еш» танасыште ойыртемаптынна.

– *Палем, те Яндар ден Эвикам изинек лудаш шўманьдеда.*

– Ме шкежат лудаш йўратена. Икшыве-влакын ийготыштлан келшыше чыла гаяк марий йомакым лудын пытаренна. Руш йомак-шамычылат сайын палат. Кызыт мордва йомак-

влакым шергалына. Нуно руш йылме дене сералтыныт. Ме иканаште марий йылмыш кусарена да каласкалена. Малаш вочмышт деч ончыч южгунам кум йомакым лудына.

– *Елена, те сълнымут дене пенгыде кылым кучеда. Икшывыда-влакат, тендам ончен, ончыкыжым возаш тўжалыт, очыни.*

– Мый утларакше йоча-влаклан келшыше ныл корнан почеламут-влакым возаш йўратем. Тимирьянова фамилий дене савыкталтам. Шукерте огыл «Ямде лий» газетым налаш тўнгалынна. Яндар куанен лудеш, Эвика колыштеш. Йоча-влакын возымыштым ончен, школыш кайымекеже, эргына тендан юнкорда лиеш манын ўшаньме шуэш.

**ХАЛЕКСАНДРОВА мутланен.
Фотом еш архив гыч налме.**

Шулдырагынам

Туныктышем Лиана Валерьевна Камалиева шотлаш, сўретлаш, мураш, кушташ, пўртўсым йўраташ туныкта. Труд урокышто тўрлаш, полдышым ургаш тунемынна. Ынде авамым ом вучо, шке урген моштем. Мыйым тўрлў конкурслан, олимпиадылан ямдыла. Икана Мишкан селашке почеламутым сълнын лудмо конкурсыш миенна. Тушто кумшо верым налынам. Тынар куаненам ыле, пуйто шулдырагынам.

**Ксюша АХМАДИШИНА.
Пошкырт, Мишкан, Ардаш.**

Буймо ялем

Шочмо ялем – Буймо. Тыште 600 наре ег ила. Ялна гоч Изи Буймо энер йоген лектеш да Кугу Буймо вўдыш ушна. Буймо вўд Каспий теныз марте шуэш. Ялна садеран, йырымваш ужарге. Ял воктене кок башне шога. Нуно тора гыч «йыгыр маяк» гай койыт.

**Софья ЮЗЫКАЕВА.
Татарстан, Агрыз.**

«Ямде лий» 2020 ий 26 сентябрь

5

Мүкш тўнян марийже

Фотом Интернет гыч налме.

Россий Федерацийын сулло сүретчыже Иван Ямбердов шукерте огыл 65 ияш лүмгечыжым палемден. 16 сентябрьште тудын «Мүкш Тўня Мари» ончерже кок вере: Йошкар-Оласе Калыкле арвер да сымыктыш, тыгак Республикысе сүрет сымыктыш тоштерлаште – почылтын. Тудын ойыртемалтше, марий йўлам кумдан почын

пуышо пашаже-влакым ончаш шуко калык погынен. Марий Эл Республикым Правительстве Вуйлатышын икымше алмаштышыже М.З.Васютин Марий Эл Республикым Вуйлатыше А.А.Евстифеевын саламлымашыжым лудын да «Служению народу» шарнымаш медалым кучыктен. Сүретчым шочмо кечыже дене Марий Элысе тўвыра, печать да калык-влакын пашаит шотышто министр К.А.Иванов, кок ўдыржө, уныкаже (нуным снимкыште ужыда), йолташыже-влак, родо-тукымжо саламленят.

Иван Михайловичын кажне радынаже – посна тўня. Кажне пашаже марий калыкын эртыме корныжым ончыкта да таче кузе илымыжым почын пуа. Выставкылаште «Мүкшотар», «Ўшан», «Тукым пыжаш», «Сандалык» да моло радына-влакым, шкенжын автопортретшым, композиций-влакым ужаш лиеш. Ўрыктарыше, философий сынан сүретше-влак келге шонымашан улыт. Нуно тамгам кучылтмо дене ойыртемалтат. Моторлык дене сымыстарат, илыш нерген шонаш таратат.

Иван Ямбердовын сүретше-влакым Венгрийысе, Финляндийысе, Италийысе, Эстонийысе да моло эллесе тоштерлаште ужаш лиеш. Шуко пашаже коллекционер-влак дене аралалтеш.

Е.ИВАНОВА.

Легенде

Ик сылне верыште пеш ожно кугезе кочам ден ковам иленят. Ожно ялыште илыш неле лийын. Кузегынат илен лекташ манын, Озан олашке коштынат. Тушко пум шупшыктенят, а мөнгеш толмо годым керосиным, мландышўйым, киндым конденят. Кугезе коча-ковамын илемышт гоч вес яллесе калыкат имне дене эртен коштын. Сандене яллан Кугорнүмбал лўмым пуэныт. Тиде ял кызытат ила да тўзлана.

Стелла КУЗНЕЦОВА.
Морко район.

Кукнурем

Шочмо верем, Кукнурем,
Тыйым пешак йоратем.
Йочасадышке коштам,
Вара школышко куржам.
Ятыр пагыт эртымеке,
Вузым тунем пытарымеке,
Сай профессийым налмеке,
Кукнурышкем пörтылам.
Ом вашталте нигунам
Шке йоратыме селамым.

Матвей ЯМБАРШЕВ.
Шернур район.

Пертне

Пайдан – пүрө йүмө пу кұмыж.

Пакма – эркын тарванылше.

Пальтка – тўс кайыше, шапалгыше.

Парым – кўсын.

Парыш – пайда.

Паяр – барин.

Пелке – öрдыжкө, пел могырыш.

Пелтевуй – вўдвычыранге.

Пелыл – йот.

Пестер – кумыж гыч ыштыме комдо.

Пожа мўшкыр – кугу мўшкыран ег.

Покыр – шотдымо.

Полдывек – ойлыштшо.

Пöдыра – шолдыра.

Пундо – шийвундо, окса.

Пуни – явык.

Пўлнышö – вийдыме.

Пурня

Пунчык

Пöштыр

Микале, сурт кокласе сомылкам төрлатымеке, кидпашалан пиже. Изике тул волгыдо дене **пайданым, пунчыкым, пурням, пестерым** ыштыш. Такшым нуным ужален, **пундан** от лий. Но **пожа мўшкыр паяр** Микалын ыштыме арвер-влаклан пеш йывырта. Эрлашыжым Микале, **пуни, пакма, пўлнышö** имныжым кычкен, арвержым орваш оптен, **пöштырым пелке** сакен, **паярлан парымым** пör-тылташ тарваныш.

Автор-влак:
Л.ГРИГОРЬЕВА,
Ф.ЛЕБЕДЕВА.

Кугешнем!

Йоратыме Марий кундем,
Лишыл, шерге тый улат!
Ший тусан Ушут вудем,
Ужар сывынан чодырам –
Савырат чонем чылан!
Лек пасушко я чодыраш –
Кайык йук йонга тораш.
Чонем почын каласем:
– Кугешнем, шочмо верем!

Н.ГОДУНОВА.

Йошкар-Ола.

Юрий МОЧАЛОВЫН
сүретше.
Советский, Орша.

Йоратыме кундем

Ий гыч ийыш тўзлана

Мый Кужанер районысо Салтакъялыште шочынам. Ялна XVIII курым тўналтыште шочын. 1852 ийыште Казанско-Богородицкий черкым чоненыт. Протоирей И.М.Караваяев XX курым тўналтыште Кугыжаныш Погын депутат лийын. 1963 ийыште черке пелен приходской училищым, 1903 ийыште миссионер ўдырамаш школым почыныт. 1928 ийыште Салтакъ-ялыште «Семен луч» колхоз пашам ышташ тўналын. Председательже Н.П.Соколов лийын. Шурным куштеныт, паренгым да тўрлө к у ш к ы л ы м шынденыт. Вара колхоз «Эр ўжара», «Новый путь» маналтын.

1939 ийыште промартель по-чылтын. Тушто издерым, орвам, тарантасым, окна рамым, омсам, пўкеным, ўстелым, пўрт кўргыштў кучылтшаш арверым, шуарым ыштеныт, портышкемым йўреныт, чойным вельныт. Тыгак йолчием мастерской лийын.

1970-1980 ийлаште кугу чоньымо паша каен. 800 вуй тўкан шолдыра вольыкклан комплексым, машинам да тракторным ачалыме мастерскойым чоненыт. 1987 ийыште кок пачашан йочасад,

1993 ийыште школ почылтыныт. Ий гыч ийыш ялна тўзлана. Мый тыште йывыртен илем.

Катя РЯБИНИНА.
Кужанер школ.

Конкурс

«Тайрелет дене, Марий Эл!»
плакат-сүретым
колтыза.

Мотор марий мланде

Мый Провой кундемыште илем. Шочмо-кушмо ялем – Поянсола. Ялна воктенак куэр верланен. Тушто кечкунамат сылне. Кызыт куэр чиёмжым вашталтен: нарынче тўсым налын. Йомак тўняшке логалмыла чучеш.

Дания ШУМКОВА.

Эгерже мыняре!

Ончалза йырымваш: Марий Элна могай мотор! Чодырана моткоч поян. Кож, пўнчў, куэ, тумо, писте, шопке... Могай гына емыж-саска огеш куш.

Жапыштыже поген да тамлен веле шукто. Южшо могай яндар, тыгай пушым тетла нигушто от шиж. Пасу могырыш ончалат: трактор, комбайн-влак пашам ыштат. Шурным ўдат, вара тўредыт. Шочмо кундемыштына эгерже мыняре: Элнет, Юл, Какшан, Вончо. Ерге-влакым шотлен от пыгаре: Мўшылъер, Конанъер, Олангыер, Таир, Сузыер да ятыр молат. Марий Эл талантан серызе-влак дене поснак кугешнен кертеш: С.Чавайн, М.Шкетан, В.Колумб, О.Ипай, С.Николаев, Й.Кырла, Н.Игнатъев да молат. Марий Элнан поянылыкше нерген шуко возаш лиш.

Дима ВЕДЕНЬКИН.
Шернур посёлко.

Кроссворд

Марий Элын вўд поянылыкше

Мола гыч пурлашке:

3. Немдашке йоген пура. 4. Вончышко йоген пура.
8. Рушлаже – «сотник», марлаже – ... 10. Марий Эл мучко 23 километр йога. 11. Изи ..., Кугу ... уло.
13. Тиде эгер Морко районысо Октябрьский посёлко воктене тўналтышым налын.
14. Юлышко йоген пура.

Эл мучко 29 километр йога. 7. Ожно тиде эгер дене шолым волтеныт. 9. Кугу Какшанышке йоген пура. 12. Марий Эл да Татарстан республикла мучко йога.

В.СМИРНОВ ямдылен.

«Ямде лий» 2020 ий 26 сентябрь

Мо тыгай фельетон?

Фельетон – публицистикын эн виан да пүсö жанрже. Тиде газетеш але журналеш савыкташ кельштарыме мыскылтыш сынан заметке, очерк, статья. Фельетонышто иканаште публицистикылан да сылнымутан литературлан келшыше йөн-влак кучылталтыт.

Вуймут: тушто сынан лийшаш. Тудо эн ондак фельетоным лудап, а вара шонап таратышаш.

Чоңалтме ойыртмем: илышыште лийше факт негызеш возалтеш.

Сылнештарыме йөн: афоризмым, калыкмутым, калык ойым, таңастарымашым, сылнымут образым кучылт моштыман.

Фельетон серыш, дневник, сценарий, рецензий, игече дене палдарымыш (метеосводка) семын возалт кертеш.

Мыскара сынан ойлымаш ден фельетон мо дене ойыртмалтыт?

Тўн сомыл

Фельетон француз йылыме гыч «лаштык» манмым ончыкта.

Герой

Ойлымаш
Лудшым воштылташ.

Фельетон
Илышыште улшо ситыдымашым, экшыкым, иктаж-могай проблемем шылтален возаш да тудым тўрлаш тараташ.

Ойлымаш
Шонен лукмо.

Фельетон
Мораль да этике, экономике сынан чурийым налеш. Тудо мемнан коклаште ила.

М.А.Кастрен ушемын (Финляндий) полшымыж дене эрта-ралтеш.

Мўнгысö паша

а) Дим.Орайын «Осып Ваня» книгашкыже пуртыммо фельетон-влакым лудап;
б) теорий материалым лудын, фельетоным возаш да «Ямде лий» газет редакцийышке колташ.

Кужажер школ гыч возат.

Йöратыме пагыт

Тений кенежым Йошкар-Олашке акам деке унала миенам. Ме кевытлаште коштынна, зоопаркыш миенна. У йолташ-влакым муынам. Мөнгö пöртылмеке, ешна дене пүртүс лонгаште каненна. Даша йолташ ўдырем дене жапым онайын эртаренна.

Маша ЛЕУХИНА.

Кенежым шокшо игече годым Тошто Ургап энерыште йўштылынна. Ме кол шўрым шолтенна. Тале йўрлийын гынат, йўдым омашыште эртаренна. Ик кечын Озаг олашке миенна. Мотор Кремльым, Юл эгерым ужынна. Толмына годым Яльчик ер дек пуренна.

Аня ГОРИНОВА.

Кенежым ковам дене чодырашке емыжым погаш коштынна. Йолташем-влак дене модынна, вуйшўдышым пидынна, велосипед дене кудалыштынна. Памаш вўд дене мушкылтынна. Ялыште юж яндар. Тиде кенежым кужу жап шарнаш тўналам.

Аня ШУТЫЛЕВА.

«Алло, алло!» – кычкырем....

Ура! Вучен шуктышна: мемнан ялышкат сото кыл толын шуо. Йоча-влакше кузе куаненыт! Кажне перемныште тыште-тушто телефон йўк шергылтеш. Мо нерген кутырат? Кастене мом ыштап шонымышт нерген, тентече мо лийме нерген, игече нерген... Тўрлö нерген. Южгунам тебе тыгайымат колаш перна:

- Салам!
- Здорово!
- Тый кызыт кушто улат?
- Шентелнетак шинчем!

Ача-ава-влак куаныме олмеш вуйым шийыт: «Тентече ўдыремлан телефоныш пышташ 100 тентем пуышым, а тачылан ик ыржат кодын огыл. Тыге паша-дарымат от ситаре! Очыни, телефонжым умбакырак шылтыман», – ойла икте.

«Эргымым пырдыжеш пудам перен пуаш йодынам. Кумшо кече вучем. Эре ок ярсе! Йолташыж дене телефон дене шагат угла мутланен шинча. Урокшым кунам ышта ала?» – весе ешара.

«Ўдырнам шергакан пöлек дене куандараш шонышна: у телефоным налын пуышна. Вич тўжем тенте шога. Ўдырна ончале да нержым куптыртыш: «Фу, тыгай дене школьшкат каяш вожылам, мыйым воштылаш тўналыт», – мане. Онай, а моло тунемше-влак могай телефоным нумалын коштыт?» – кумшо ушна.

Теве тыгай илыш шолеш мемнан ялыште. А телефон деч посна ок лий. Вет XXI курымышто илена! А те кузе шонеда, йоча-влак?

Л.СЕМЕНОВА кельштарен.

Маша РАТМА- НОВА

Йошкар-Оласе
19-ше №-ан
школын 8-ше
классыштыже
тунемеш. Спорт
дене кылым куча,
кушташ, сүрет-
лаш йората. Маша

калык йўла, марий йылме нер-
ген келгынрак пален налаш
тырша. Марла сайын кутыра,
түрлө темылан заметке-
влакым воза.

«Самырык журналист» возаш туныктышо
күчык курсып паша лектышыже.

Күлешан урок

«Ямде лий» газетым шукертсек налына. Тудо онгай,
шуко күлешан уверлан поян. Кодшо кугарнян ты газе-
тын пашаенже-влак дене лишкырак палыме лийым.
Мыланна онлайн йон дене урокым эртарышт. Эн
ончыч шкенап нерген каласкалышна, вара редакци-
йыш колтымозам заметке-влакым пырля лончылышна.
Йонгылыш-влакым муын тюрлышна. Мо тыгай заметке,
могай нуно лийыт да моло йодышланат вашмутым муна.
Мыланна рушла-марла мутерым Интернетыште кузе
кычалаш да кучылташ ончыктышт. Ынде монтгысо пашам
ыштымем годым ты мутерым куанен кучылтам.

Маша РАТМАНОВА.

Бассейныш коштына

«Таза капыште – таза чон», – ойлат калыкыште.
Мый тидын дене турснек келшем да спорт дене
кылым кучаш, яндар южышто кошташ нимына-
рат тореш омыл. Кенезым чучкыдын пуртус
лонгаште канена. Мый йуштылаш пеш йора-
тем. Кажне арнян, каныш кечылан Йошкар-
Олашке толмекем, ачам, авам, шольым да
мый бассейныш коштына. Тушто вуд яндар,
тренер эскера. Тунемме деч вара капым вуд
толкынеш кандараш моткоч сай.

Настя ИВАНОВА.

Настя

ИВАНОВА –

Морко район
Коркатово лицейын
тунемшыже. «Ямде лий»
газет дене кылым шукер-
так куча. МарГУ-со
«Школа юного журналис-
та» курсым эртен.
«Большой школьный
пикник» всероссийский сменяште лийын.

Настя почеламутым, зарисовкым,
корреспонденций сынан заметкым
возаш йората.

Аня ВИНОГорова

Звенигово район 2-шо
№-ан Красногорский шко-
лын 3-шо классыштыже
тунемеш. Тудо регион-влак
коклаште эртаралтше «Колумб
лудмаште» кок ий почела
сенгыше радамыште лийын. 2-
шо номеран Красногорский
школышто ИКН урокым
туныктышо

М.С.Виногорован полшымыж дене «Ямде
лий» газетыш возкала.

Кум кролик

Ик кечын пакчашке лектымат, шинчам-
лан ошалге, шеме да сур мундыра-влак
пернышт. «Мо томаша?» – ормалгы-
шым. Сайынрак ончалым, кум кро-
лик шинча. Пошкудо ковай кужу
пылыш-влакым четлык гыч луктынат,
ужар шудым кочкаш колтен улмаш.
Нуно, эрыкым шижын, мемнан пакчаш
чымыктен толыныт. Свежа ковыштам
ужынытат, тамлен ончыде чытен огытыл,
очыни. Ну вет чыланнам куржталыктышт,
пыкше кучен кертна.

Аня ВИНОГорова.

Морко район Шуртыял школ гыч возат.

Кенезым
шуко йолташ
дене вашлияш жап ли-
йын. Сай йолташет шуко
гын, чонланат куштылго.
Каныш годым ачам дене
пырля чодыраш понгылан
миенна. Йошкар-Олаште
коча-ковам дене уна ли-
ынам. Монтгышто коваем-
лан пашам ышташ пол-
шенам.

Валерия КИРИЛЛОВА.

Каныш годым

Кенез
канышем
икымше тылзыже кузе эр-
тымым омат шарне. А пытар-
тыш кок тылзе сай шарны-
машым кодыш. Понгым по-
гаш, велосипед дене куда-
лышташ, сурт сомылкам
ышташ мылам пеш келшыш.
Тыгак мый книгаг лудынам,
школлан ямдылалтынам.

Кирилл НИКОЛАЕВ.

Еш пелен

Тений кенез канышна вестюр-
лө лийын. Ятыр ег самоизоля-
цийлан көра монтгыж гыч лектын
огыл. Уремыште пеш шагал йоча
койын. Мыят эре еш пелен ли-
ынам. Кенез мучаште чоды-
раште утларак коштынна. Авам
дене коктын понгым, пукшым,
модым погенна. Изи Рома
шольым дене яра жапыште пеш
шуко модыш дене модынна.

Настя МИХАЙЛОВА.

Пүйжым терген

Ойлымаш

гече аваже түрлө-түрлө кампеткым налын конден. Машук кампет кагазым рончаш пиже. Утларак тамле кампеткыжым – умшаш, а повидло көрганже мөнгеш пакетыш пурен возеш. Теве шепкаште кыр-гор шоктыш, аза йүк «уа-уа» шергылт кайыш.

– Авай! Са-шок шортеш, тол вашкерак, – изи үдыр, ни-мом ыш-таш öрын, шепка йыр пöрдеш.

– Колам, үдырем, колам. Чечас! – аваже тыманмеш куржын тольо. Кампет кагаз орам ужын йодо: – Уй, тынар кампеткым кочкынат? Теве молан пүет пыташ тўналын! Тынар кампетым иканаште кочкын, пүй деч посна кодат, – аваже азапланен мане.

Машукын аваже ньогам пукшыш, малтен колтыш да сомылжым кошарташ

ошкыльо. Изи үдыр ятыр жап шонкален шинчыш. Але вара, кампетым кочкын, пүй деч посна кодаш лиеш?

– Ну-ко Сашокуным ончалшаш. Тудын пүйжө уло але уке? – Машук малыше аза воктек миен шогале. Йыштак гына пустышкым умшаж гыч лукто. Тыгутлаште шольжо та-ак магырал колтыш!

– Мом ыштылат, Машук? Мален колтен ылыбыс.

– Проверайышым...

– Мом тергышыч, үдырем?

– Пүйжым...

– Тудын эше пүйжө уке, – умылтарыш ава.

– Тугеже Сашокланат шуко кампетым пукшенат?

– Эх, окмакем... Шольычшо але пеш изи, шочын веле, тудын пүйжө вара лектеш.

– А мый шонышым тый тудлан йыштак кампеткым пукшенат, садлан пүйжө уке, – Машук воштылал колтыш.

Ава кок шочшыжымат йöратен ончале, вуйышт гыч ниялтен, шыман шупшале.

Анжела МИХАЙЛОВА.

Ик чевер кечын Машуклан аваже изи-и гына илыше курчакым «налын» тольо. Изи үдыр чот куаныш! Йырже тыгеат пöрдеш, тугеат савырна, öндаlesh, шупшалеш. Эсогыл лўмымат шкеак пуыш: Сашок! Ынде вет тудынат изи пачката шольжо уло.

Ик кечын Машукум аваже шепка воктек «ороллан» шындыш.

– Шольыч помыжалтеш гын, мыйым кычкырал, – манят, вес пöлемыш кочкаш шолташ кайыш.

Изи мала. Ик жап гыч Машуклан йокрокын чучаш тўнале. Чучылла тарваныде шинчен ончо-я. Теве шинчажлан тумбычко ўмбалне кийыше кампет пакет перныш. Тенг-

Маскан шочмо кечыже

Йомак

Таче – Маскан шочмо кечыже. Торешчапа эр годсек сийым ямдыла: салмамуным, туарам, подкогылым да молымат. Йолташыже-влак унала толыныт. Ур пöлек шотеш эрыктыме коштымo пўкшым конден:

– Ушет пўсö лийже, Маска изай.

Йолташыжым саламлаш Меран вашкен, кешыр гыч кельштарыме мотор аршашым пöлеклен.

– Шинчат торашке ужшо!

Пытаргышлан Пире толын. Мўйым конден.

– Мўйжым кушто муынат? – Маска öрын.

– Мый лўмын тыланет кенежымак погенам.

– Тау!

– Илышет мўй гай шере лийже!

Чылан, үстел йыр шинчын, Маскан шочмо кечыжым пайремленыт. Тиде кече деч вара ты суртешак илаш кодыныт. Ўмырешлан сай йолташ лийыныт.

Юлия УСОВА.

Марий Турек посёлко.

Йёр пырче

Ок сите мо вер мландымбалне – Пасу, чодыра, ял урем?
Кычал толын мыйым умбачын – Йёр пырче шупшале шўргем.

Чонештылын мланде шар мучко Мардежын ўшан кулжо гай,
Воңчен кугу тенызым, шучкым,
Чарен огыл вий нимогай.

Улмаш ала ий моклака гай,
Вончен ала кит ўмбалам?
Келшен ала ночно чукайла
Шонештше Гольфстрим йогынлан?

Ом лек гын кастене уремыш,
Ом лек ыле гын эпере,
Ок му ыле шокшо тўрвемым,
Ок керт ыле тыште чарен.

Йёр пырче чурий мучко куржо,
Чылтак шинчавўд койышан.
Но шиждымын йонгылыш пурлым –
Шинчал таман, кол гай пушан.

Н.ЗОЛОТАРЁВ.

Кужэнер, Ўштымбал.

Фотом еш архив гыч налме.

Марий ұдыр

Начук мемнан – марий ұдыр,
Марий сем почеш кушта.
Шыргыжалеш – пуйто шүдыр,
Марий мурым муралта.

«Авай, ачай!» манмыж дене
Көргө чоным ырыкта.
Поро, лыжга кумыл дене
Коча-ковам куандара.

В.ЕШЕЕВА.

Шернур, Кускин.

Шыже түрлө койышан

Сылне шыже толын шуо. Тудым чылан огыт йөроте гынат, шыжат шке семынже мотор. Пушенгын эркин-эркин оралгымыжак мом шога!

Анастасия НИКОЛАЕВА.
Морко, Коркатово.

Шыже түрлө койышан:
Кече онча, йүр йүреш,
Лышташ эркин йогалеш,
Йүштө эркин лишемеш,
Лумат вашке толалеш.
Йнде йүштын чучалеш.

Евгения ВАСИЛЬЕВА.
Волжский, Сотнур.

Серафима ИСАЕВАН сүретше.
Йошкар-Оласе 80-ше номеран йочасад.

Шыже нерген калык тыге ойла:

- Шыже ик ... вүд дене ик ... лавырам луга.
- Шыже озым дене ... опташ огеш лий.
- Шыже велеш ... чот пурлеш.
- Шыжым ... мокта.
- Шыжым ... үлыкө вола.

В.СМИРНОВ ямдылен.

Точко-влак олмеш сүрет-шамычым шындыза.

26 сентябрь – Кроликын тўнямбал кечыже.

Сүретым чиялтыза.

ВОКАЛЬНАЯ СТУДИЯ Рекламе.

МАJOR VOCAЛ STUDIO **ДЛЯ ДЕТЕЙ И ВЗРОСЛЫХ**

- ПОСТАНОВКА НОМЕРОВ ДЛЯ ВАШЕГО ПРАЗНИКА
- АКТЕРСКОЕ МАСТЕРСТВО
- ЗАПИСЬ ПЕСЕН В СТУДИИ
- ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ЗАНЯТИЯ ВОКАЛОМ
- ЗАНЯТИЯ В АКСАМБЕ ДО 2 ЧАСОВ (БЕТИ)

ПРИХОДИТЕ ПЕТЬ С 9:00 ДО 21:00

© 8 (9977) 34-35-69 © MAJOR.VOCAL.STUDIO

«Ямде лий» 2020 ий 26 сентябрь

Индекс: П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-12.
Тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.

https://vk.com/yamde_lii
<https://ok.ru/yamdelii>
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru
(документ кагазлан),
yamde_lii@mail.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше:
yamdelii.pf

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе культур, печать да калык-влакын пашаш шотышто министерстве, «Ямде лий» газет» кугыжаныш унитарный казна предприятий.

Газетым редакцийште погым да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийн адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем,112.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наследийым аралымаште законодательством шуктен шогымым эскерше Федеральный службыв Приволжский федеральный округысо управленийыштеже регистрироватлыме.

Номер – ПИ №ФС 18-1999, 2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00

Авторын да редакцийн шонмашышт түрлө лийын кертыт. Серыш-влак мбнгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийн да издателыне адресше: 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо порт. Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

Конкурс

Аня ПЕТУХОВА ден Илья ГОРОХОВ.
Советский, Кельмаксола.

Ак -
318 тенгеат
78 ыр.

Коржик, мо
пеш
шўлыкан
улат?

Эх,
Карамелька, ме
Компот дене коктын «Ямде
лий дене» конкурслан фотом
ыштенна, но колтен огына керт.
«Ямде лий» газетлан 2021 ийын икым-
ше пеллийжылан подпискым ышты-
ше гына ушнен кертеш. Садлан
кумылем волен.

Ит ойгане. Авайлан ойле-
на, почто отделенийиш
миен толеш. 1 гыч 11
октябрь марте подписке
декаде эртаралтеш.
Газетлан шулдырак ак
дене возалташ лиеш.

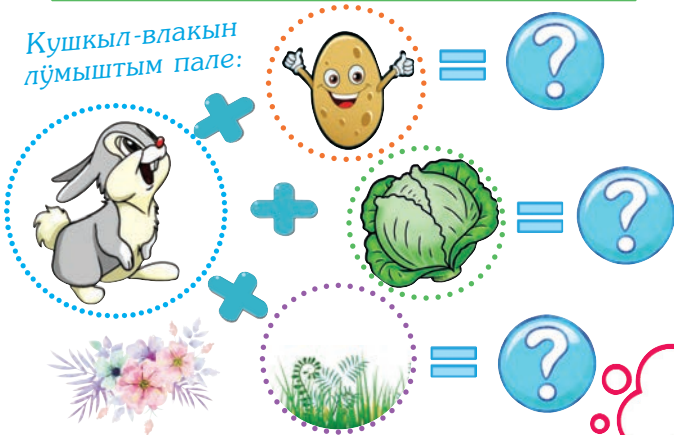
Индекс:
П4696.

Миу-миу-миу, меат
«Ямде лийым» лудаш
тўналына!

Рекламе.

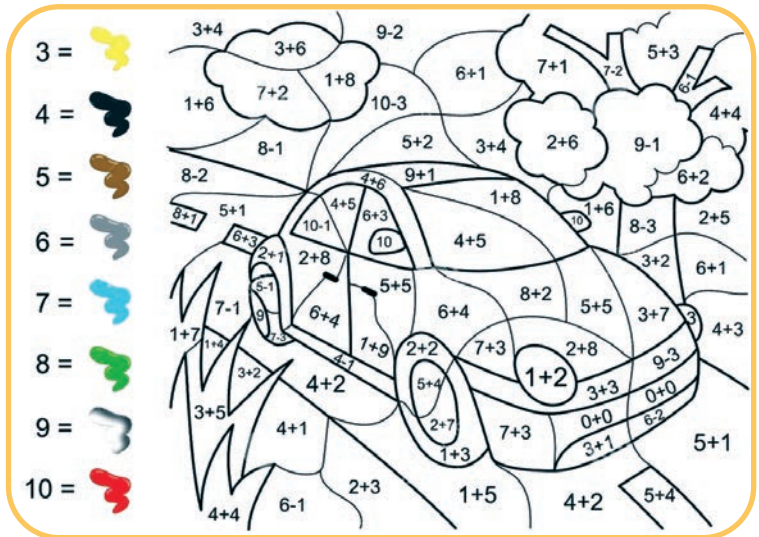
Кушкыл-влакын
лўмыштым пале:

Мо могай кочкышым тельлан ямдыла?

Пример-влакым шотлен чиялтыза.

Метаграмме

- ★ еШыж → ? Буква-
штыжым
- ★ шатшыл → ? верышт
- ★ акПач → ? дене ваш-
талтен,
- ★ рүй → ? мутым
- ★ Пенгеар → ? ыштыза.
- ★ тўйўш → ?

- Эргым, кунам мўнгысў паша-
тым ышташ шинчат?
- Авай, мультфильмым ончен
пытаремат, шинчам веле!

- Пеш вараш кодатыс!
- А тунуктышо тунемаш нигунам вараш от код
манеш!